

Miquel de Moragas i Miquel Botella, Editors

1992

Barcelona: l'herència dels Jocs

2002

*Centre d'Estudis Olímpics – UAB
Ajuntament de Barcelona
Editorial Planeta*

Els continguts d'aquest llibre no podran ser reproduïts,
ni totalment ni parcialment, sense el previ consentiment
per escrit dels editors.

© Dels articles: els seus autors

© De l'edició:

Centre d'Estudis Olímpics i de l'Esport - UAB
Editorial Planeta, S. A.
Ajuntament de Barcelona

Editors: Miquel de Moragas i Miquel Botella
Coordinació editorial: Anna Belén Moreno i Miquel Gómez
Traducció i correcció: Oriol Gibert

Disseny de la coberta: Josep M.^a Trias (Quod)

Edició especial 10è aniversari dels Jocs Olímpics
Barcelona 1992: juliol 2002

Dipòsit legal: B-35932-02
Preimpresió: Víctor Igual, S. L.
Impressió i enquadernació: Imatge de l'Ajuntament
de Barcelona i Reprodisseny
Imprès a Espanya - Printed in Spain

Centre d'Estudis Olímpics i de l'Esport
Universitat Autònoma de Barcelona
Edifici N. 08193 Bellaterra (Cerdanyola del Vallès)
blues.uab.es/olympic.studies

Imatge i Producció Editorial
Ajuntament de Barcelona
www.bcn.es/publicacions

Miquel de Moragas
i Miquel Botella, Editors
***Barcelona: l'herència
dels Jocs (1992-2002)***

El llegat esportiu dels Jocs

L'ús de les instal·lacions olímpiques

Xavier Segura, Àndor Serra, Ramon Pallejà 183

L'esport i la pràctica de l'activitat física a la ciutat de Barcelona després de 1992

Albert Batlle, Martí Niubò 197

L'alt rendiment esportiu

Josep Escoda 219

Els Jocs Paralímpics Barcelona'92

Els Jocs Paralímpics i la integració social

Fernand Landry 227

Els impactes econòmics i socials

Anàlisi de l'impacte econòmic dels Jocs Olímpics de Barcelona, 1986-2004

Ferran Brunet 245

Turisme: els impactes dels Jocs i de la seva imatge sobre el turisme

Pere Duran 275

Els Jocs de la ciutat

Lluís Millet 295

La Vila Olímpica, deu anys després

Jordi Carbonell 309

Les claus de l'èxit, deu anys després: la tecnologia en els Jocs Olímpics

Ferran Pastor 321

Recerca, documentació i bibliografia sobre Barcelona'92

Berta Cerezuela 343

Índex

Preàmbul

Joan Antoni Samaranch, Pasqual Maragall i Josep Miquel Abad conversen deu anys després sobre el llegat del Jocs de 1992	5
--	---

Introducció

Barcelona'92 en perspectiva Miquel de Moragas / Miquel Botella	19
---	----

El model dels Jocs

Josep Miquel Abad valora els Jocs Entrevista amb els editors	25
Les claus de l'èxit dels Jocs Miquel Botella	37
El model organitzatiu dels Jocs després de Barcelona'92 Gilbert Felli	65
Barcelona'92 i la seva influència internacional Enric Truñó	77
Els jocs polítics: actors i estratègies entorn dels Jocs Olímpics de Barcelona 1992 Joan Botella	105
Comunicació a Barcelona'92: l'herència dels símbols Miquel de Moragas	119
Voluntaris'92. Deu anys després Andreu Clapés	145
El Fòrum Universal de les Cultures, la darrera herència dels Jocs Miquel Botella	165

Barcelona'92 i la seva influència internacional

Enric Truñó

Regidor d'Esports, Turisme i Jocs Olímpics de l'Ajuntament de Barcelona;
membre de la comissió Permanent COOB'92

Conseller delegat de Truñó i Associats, S. L.

«Posar la ciutat en el mapa!», deia una vegada i una altra Pasqual Maragall quan li preguntaven pels objectius principals que hi havia en el projecte olímpic de Barcelona.

Barcelona, òbviament, ha estat sempre en el mapa. El que volia dir l'alcalde és que havia de formar part del mapa de les ciutats que compten, de les ciutats que són reconegudes internacionalment, i que havia de recuperar la presència en el context mundial de què en altres moments de la història havia gaudit.

Dins l'àmbit europeu, la Ciutat Comtal havia tingut un paper important com a cap de la Corona d'Aragó en el moment de la seva màxima expansió per la Mediterrània. Cent deu consolats escampats per les seves ribes testimonien la potència d'aquella ciutat en els segles *xiv* i *xv*.

També el segle *xvi* va viure un moment de gran esplendor en ocasió de la celebració de la reunió del «Toisón de Oro» a la catedral, que l'any 1519 va aplegar els representants dels regnes més importants del continent europeu. El mateix Cervantes, pocs anys després, defineix la ciutat a *El Quixot* com «albergue de los extranjeros».

Durant tres segles apartada del comerç amb Amèrica i desafavorida pel centralisme borbònic, la ciutat viu un llarguíssim període de decadència. No se'n va desvetllar fins a la meitat del segle *xix*, amb la industrialització, l'enderroc de les muralles medievals i l'expansió territorial.

Dues exposicions universals, els anys 1888 i 1929, van intentar tor-

nar a posar la ciutat en el mapa. El seu dinamisme econòmic, industrial, cultural i arquitectònic, juntament amb una forta onada migratòria vinguda de la resta d'Espanya, fan que la ciutat arribi a un milió d'habitants en ocasió de la segona exposició i la projecten cap a una destacada presència internacional.

Malauradament, la guerra civil col·loca de nou Barcelona en els titulars de la premsa internacional: són els primers bombardeigs aeris a una gran ciutat. Els anys posteriors de tancament a causa de la dictadura franquista l'allunyen de l'escena exterior, com a tot el país. Aquesta no és l'única herència negativa d'aquells anys: la mancança de serveis i un urbanisme depredador i especulatiu suposen una pesada càrrega que la democràcia haurà d'afrontar.

A partir de la segona meitat dels anys seixanta, la ciutat comença una lenta recuperació i fa sentir la seva veu com un espai d'obertura, cosmopolitisme i diàleg amb la resta d'Europa. Llavors apareix com una ciutat receptiva als corrents democràtics i moderns de pensament i de creativitat cultural.

La dècada dels setanta és un període de transició, durant el qual la prioritat no és la ciutat en si mateixa, sinó les qüestions polítiques de construcció de la democràcia i l'autonomia de Catalunya.

Serveixin aquestes referències per recordar alguns passatges històrics clau que ajuden a entendre la situació de Barcelona a l'inici del projecte olímpic, quan l'alcalde Narcís Serra i Joan Antoni Samaranch, acabat de ser escollit president del CIO, en parlen per primera vegada l'estiu de 1980.

En aquell moment, Barcelona no representava cap paper rellevant en el context internacional, tot i que era una ciutat amb una àrea metropolitana de més de tres milions d'habitants, capital d'una de les principals regions turístiques d'Europa i, alhora, la comunitat espanyola més desenvolupada des del punt de vista industrial i econòmic, amb un cert prestigi cultural i un bon nivell esportiu. No és estrany que, en aquest context, en el seu discurs de presa de possessió, el 2 de desembre de 1982, l'alcalde Maragall llançés aquest objectiu: «Per una Barcelona olímpica i metropolitana».

Quan Barcelona va rebre, el 17 d'octubre de 1986, l'encàrrec d'organitzar els Jocs Olímpics de 1992, després d'una exitosa campanya d'explicació i promoció internacional, hi van haver veus que van predir un

complet fracàs. Barcelona va haver de lluitar contra dos clixés: l'un, referit a una suposada incapacitat d'una ciutat espanyola per realitzar un projecte d'aquesta envergadura, tot competint en l'escena internacional, i l'altre, referit a la suposada incapacitat d'una ciutat governada per una coalició d'esquerres per ser un bon gestor i crear un clima adequat per al desenvolupament econòmic.

Com que això no es va produir, ara, més de vint anys després de l'inici de l'aventura olímpica i a deu anys de la seva celebració, és un bon moment per recordar les estratègies emprades, avaluar el camí fet i veure la influència internacional de Barcelona en l'actualitat.

Barcelona'92: un projecte de desenvolupament global

Des dels inicis del projecte olímpic hi va haver una clara orientació i consens per fer realitat dos grans objectius. D'una banda, fer servir els Jocs com a motor de modernització i de desenvolupament urbanístic, social i econòmic, cercant l'equilibri territorial de la ciutat i la seva projecció internacional. D'altra banda, es considerava que la ciutat havia de ser agraïda amb el món de l'esport que li havia brindat la més gran oportunitat per al seu desenvolupament i, per tant, li havia de retornar amb escreix allò que li donava, organitzant els millors Jocs Olímpics possibles. Alhora, la ciutat i les quinze subseus es dotaven d'una molt bona infraestructura esportiva i així s'ampliava i es millorava la pràctica de l'esport per part de la ciutadania.

El gran repte era que tot això, si es feia correctament, produiria un grandíssim impacte mediàtic favorable a la ciutat, que sens dubte hauria d'incidir en una influència internacional més gran.

Barcelona es plantejava utilitzar el repte olímpic per dur a terme un ambiciós pla de renovació urbana que li permetés, d'una banda, obrir la ciutat al mar, tot recuperant la seva façana marítima, amb la localització del nou barri de la Vila Olímpica, del Port Olímpic i el sanejament de quatre quilòmetres de platges. D'altra banda, acabar i retornar el Parc de Montjuïc a l'ús ciutadà, tot dotant-lo de les grans instal·lacions esportives. I, finalment, equilibrar el seu territori amb la decisió d'establir les quatre àrees olímpiques a les quatre cantonades del mapa de la ciutat i unir-les amb les noves rondes de circumval·lació destinades a treure bona part de trànsit del centre urbà.

Amb l'establiment, l'any 1987, de les 12 Àrees de Nova Centralitat es proposava l'acció reurbanitzadora i la promoció socioeconòmica d'unes zones no centrals del terme municipal per completar el sector central tradicional. Quatre d'elles són les àrees olímpiques que l'Ajuntament es va comprometre a desenvolupar amb el 1992 com a horitzó.

Tot això sense oblidar el pla de rehabilitació i reforma de Ciutat Vella, que pretenia incloure, també, els barris històrics del centre ciutadà al projecte de desenvolupament.

A aquests objectius urbanístics s'hi suma una execució, tant del pla-nejament com de l'arquitectura, realitzada pels millors equips de professionals catalans, espanyols i internacionals. Això crea un clima especial de debat ciutadà, propostes de qualitat i projecció exterior de la ciutat.

No s'ha de perdre de vista la Campanya per a la Protecció i Millora del Paisatge Urbà, «Barcelona, posa't guapa», que tant ha contribuït a preservar el patrimoni arquitectònic de la ciutat, la seva imatge i la qualitat de la vida urbana.

Al mateix temps, Barcelona es proposa no deixar enrere la cultura i per això es planteja realitzar un ambiciós Pla d'Equipaments Culturals que preveu la construcció o remodelació d'un ampli nombre de museus, teatres i sales de concerts, entre d'altres.

Per a donar coherència al plantejament urbanístic amb les propostes de desenvolupament econòmic i amb l'objectiu de promoure la cohesió social, l'any 1988 es va decidir convocar i realitzar el primer Pla Estratègic Econòmic i Social, que va confirmar, entre les seves línies estratègiques, la vocació europea i internacional de Barcelona. El Pla va constituir un procés de col·laboració i consens d'un bon nombre d'agents econòmics i socials, tant públics com privats, amb l'objectiu d'obtenir una visió comuna i una guia per a l'acció a l'hora d'encarar, realitzar, continuar i impulsar la dinàmica generada amb el procés olímpic de 1992.

El mateix plantejament de la candidatura olímpica va significar un punt d'inflexió cap al desenvolupament d'una promoció activa de la ciutat en el món a nivell polític, cultural i econòmic, amb l'objectiu ja assenyalat de situar-la en el mapa.

Es va fer un èmfasi especial en la realització d'accions de *city marke-*

ting d'àmbit internacional, promogudes conjuntament entre l'Ajuntament, la Cambra de Comerç, la Fira de Mostres, el Consorci de la Zona Franca i altres agents socials i econòmics.

En un camp molt diferent i aprofundint l'estratègia de presència europea, Barcelona, amb altres cinc ciutats, va liderar la creació, l'any 1989 a Barcelona, d'Eurociutats, una organització formada inicialment per 34 ciutats europees comunitàries amb l'objectiu de fer un *lobby* davant dels organismes de la Unió Europea. També es pot considerar un èxit de l'esforç d'incidència internacional la creació, el 1990, de la xarxa de ciutats C-6, formada per iniciativa de Barcelona, conjuntament amb les ciutats de València, Saragossa, Palma de Mallorca, Montpeller i Tolosa, amb l'intent d'articular una macroregió europea.

També en aquells moments s'inicien els programes de solidaritat i cooperació amb ciutats de països en vies de desenvolupament.

Els primers fruits promocionals abans dels Jocs

Els primers resultats positius d'aquest plantejament global de transformació i promoció de Barcelona es comencen a obtenir, en forma d'opinions molt favorables expressades en els mitjans de comunicació, abans mateix de la celebració dels Jocs Olímpics.

Així, el diari *El País* assenyalava en els titulars de la seva edició del 7 d'abril de 1991: «Barcelona, una ciudad con imagen», i com a subtítol: «El urbanismo y el diseño de la metrópoli, reflejados en la prensa internacional». El text destacava que «una década después del inicio del que se ha calificado como el más ambicioso programa de renovación urbana emprendido por una gran ciudad durante el último medio siglo, la ciudad de Barcelona parece consolidada en la primera línea mundial de urbes destacadas por su urbanismo y su vitalidad cultural. El fulgor de esta imagen global puede comprobarse en la atención que prestan a Barcelona las publicaciones internacionales especializadas en diseño y urbanismo, que tratan a la metrópoli catalana como una de las capitales europeas de la modernidad».

Com exemple destacat es pot citar el comentari que realitza la revista nord-americana *Art in America*: «Nadie que haya conocido Barcelona hace una generación puede quedarse impasible ante su metamorfosis de

la última década en que ha pasado de ser un aletargado puerto mediterráneo a convertirse en la metrópolis vigorosa que es hoy».

Uns mesos abans de la gran cita, el prestigiós *The Times* (27 de març de 1992) afirmava que «els Jocs Olímpics han suposat la força motivadora per dur a terme les obres públiques que Barcelona necessitava, en qualsevol cas, per a modernitzar-se i competir en el mercat únic europeu». El *Herald Tribune* (12 de febrer de 1992) també feia la seva valoració positiva: «Gràcies al Jocs Olímpics la infraestructura de Catalunya es troba ara entre les millors d'Europa i té el benefici afegit d'un incrementat prestigi a l'exterior».

Des d'Itàlia arribaven els comentaris del *Corriere della Sera* (14 d'abril de 1992): «Els Jocs Olímpics han infós a Barcelona una febre urbanística sense precedents en la història de l'arquitectura moderna. Una intervenció en tots els fronts que no ha deixat res en l'oblit. Així, després d'haver aixecat la Vila Olímpica en una de les zones més degradades de la ciutat, s'han construït més de 180 hectàrees de noves edificacions, sense oblidar la remodelació dels barris més antics».

Per últim, l'anàlisi que feia l'edició europea de *The Wall Street Journal* quatre dies abans de començar els Jocs: «Durant segles s'havia quedat endarrerida respecte a altres grans ciutats europees, ara Barcelona està adquirint les mateixes simpaties que París, Berlín, Amsterdam i Milà en l'atenció dels inversors internacionals».

Aquest reconeixement per part dels mitjans de comunicació es va completar amb d'altres procedents de l'àmbit acadèmic. Així, la Universitat de Harvard, mitjançant la seva escola de disseny, va concedir el Premi Príncep de Gal·les de Disseny Urbà a la ciutat de Barcelona pel conjunt d'espais públics creats entre 1981 i 1987 i per la seva contribució «a la millora de la vida urbana i que demostren una orientació humana en el disseny de l'entorn urbà». Es pot assenyalar, també, el premi especial de planificació, atorgat l'any 1991 per les Comunitats Europees al Pla Estratègic Barcelona 2000, per «l'alt grau de cooperació públic-privat i de consens, l'objectiu d'internacionalització de la ciutat i per ser la primera ciutat europea que havia desenvolupat un procés amb aquesta metodologia que podria servir de model per a futures accions d'altres ciutats».

No és només l'opinió publicada, ni els reconeixements o premis asso-

lits els que poden donar una mesura de la valoració positiva que rep el procés de transformació urbana i de preparació dels Jocs Olímpics. S'hauria de fer esment al paper directiu de l'alcalde i d'altres representants municipals en tot tipus d'organitzacions de ciutats o municipalistes de caràcter internacional. Cada vegada més el «model Barcelona», de lideratge públic i de cooperació públic-privat, és apreciat i aplicat per altres ciutats.

Aquest estat d'opinió favorable a la ciutat i els esforços realitzats per aquesta en el camp de la promoció econòmica a nivell internacional van propiciar un increment molt significatiu de noves inversions estrangeres a la seva àrea metropolitana. En el període que va des de l'ingrés d'Espanya a la Comunitat Europea (1986) fins a l'any abans de la celebració dels Jocs, les inversions estrangeres van créixer un 300 %.

Per completar l'estat de la qüestió, recordarem l'informe realitzat pel setmanari *The Economist* on es remarca que el creixement de Catalunya seria més ràpid que el de la majoria de les regions europees durant la primera meitat de la dècada dels noranta. L'informe basava la seva afirmació en les fortes inversions realitzades en infraestructures, la celebració dels Jocs Olímpics i la diversificació del teixit industrial. Per la citada revista, Barcelona i Catalunya sencera es convertirien en la regió favorita per a les inversions estrangeres durant els propers anys.

Una simbiosi com mai: els Jocs i la ciutat

Quan, amb la màxima solemnitat possible, el president del CIO, Joan Antoni Samaranch, diu en el seu discurs de cloenda dels Jocs que els de Barcelona han estat els millors de la història, una explosió de satisfacció inunda l'Estadi Olímpic de Montjuïc i tots els racons de Barcelona i de Catalunya. Suposa el reconeixement oficial de la feina ben feta i la consciència d'haver superat amb èxit l'enorme repte que la ciutat s'havia plantejat. Encara l'endemà hi haurà una altra confirmació interna de la sensació d'èxit: el diari *La Vanguardia* obrirà portada a tota pàgina amb un enorme 10 ocupant tot l'espai, donant la màxima qualificació possible a la tasca realitzada.

Es podria dir que aquestes són opinions massa lligades a la ciutat i, per tant, poc imparcials per avaluar adequadament l'esdeveniment. Però

coneixent Samaranch i sabent amb quin grau d'autoexigència ha dut la seva presidència del CIO, podem assegurar que no es deixaria endur només per un sentiment si no estigués conforme amb la realitat.

Valguin, doncs, aquests dos exemples per expressar el sentiment profund que es vivia a Barcelona en relació amb el resultat dels Jocs. Es pot parlar d'un orgull de ciutat, de sentir-se de la ciutat que havia desitjat, potser com cap altra, organitzar el gran esdeveniment (recordem les tres candidatures anteriors). I de fer-ho amb un projecte que lligava el futur de la metròpoli a una concepció global de desenvolupament físic, urbanístic, arquitectònic, cultural, social, esportiu, turístic i econòmic; amb la clara consciència que era una oportunitat única, que era «o ara o mai», que era la gran ocasió per recuperar els retards de la ciutat i tornar-la a posar en el mapa.

És cert que aquestes darreres afirmacions, repetides tantes vegades durant tot el procés de candidatura i de preparació dels Jocs, poden semblar retòriques o grandiloqüents, però així eren viscudes pels habitants d'una ciutat i d'un país que la setmana abans de rebre la nominació olímpica havien donat un 91,5 % de suport al projecte, segons una enquesta del diari *El Periódico*.

Amb aquest sentiment de fons, el gran binomi del projecte era, doncs, Jocs i ciutat. I els ciutadans, lògicament, van respondre: la ciutat va ser una festa, el civisme va estar a l'ordre del dia, es van respectar les indicacions sobre trànsit i transport, les banderes eren als balcons com a senyal de benvinguda... Els Jocs van funcionar com una màquina, més enllà de petits problemes amb el transport dels atletes, un parell de dies abans de començar, que van solucionar-se ben aviat.

La qüestió és saber si aquesta vivència i sentiment intern eren, al mateix temps, percebuts per les persones que visitaven la ciutat i, en especial, pels mitjans de comunicació. Sembla que va ser així. Els mitjans espanyols es van bolcar en mostrar aquesta implicació cívica i els mitjans estrangers van assenyalar el protagonisme dels ciutadans i la ciutat com a gran guanyadora dels Jocs.

Paul Witteman, de la revista *Time*, va manifestar que «aquests han estat els millors Jocs que mai he presenciats. Mai he vist un ambient popular més càlid que aquí. L'organització ha estat d'una gran eficàcia. La meva

proposta és que, després d'Atlanta, els Jocs Olímpics retornin definitivament a Barcelona». Phil Hersh, redactor del *Chicago Tribune*, opinava que «ha estat el triomf de Barcelona i la seva gent. Potser oblidaré el nom dels grans atletes dels Jocs, però per sempre recordaré aquesta ciutat». Des de *Los Angeles Times*, Randy Harvey deia: «La meua opinió, excel·lent. La imatge que ha quedat ha estat formidable per a Barcelona i per a Catalunya. L'actitud de la gent és el que més m'ha impressionat». Des del Japó, Chihiro Ito escrivia a l'*Asahi Shimbun*: «Els millors Jocs de la història per dues raons: la primera, perquè tot el país hi ha participat i s'hi ha implicat. La segona, perquè no hi ha hagut terrorisme ni incidents». També des de França, Jean François Renault, de *L'Équipe*, opinava que «han estat uns Jocs amb una organització molt bona. La gent ha estat molt posada en tot l'espectacle». Gianni Merlo, de la *Gazzetta dello Sport*, valorava que «ha estat una ciutat decidida a implicar-se fins al final en el Jocs. Herois? La ciutat. Barcelona ha vençut». Finalment, el comentari de David MacLean, de l'*Atlanta Journal-Constitution*: «Barcelona ha estat una lliçó per a tots».

Probablement, el millor llegat del projecte olímpic, a més de la transformació física de la ciutat, va ser el del canvi de mentalitat dels mateixos ciutadans. Conscients de la capacitat creativa i operativa i del rigor demostrat, va néixer una confiança més gran en les pròpies forces i es va generar una actitud positiva per encarar els grans reptes de futur.

El canvi de ritme

Què passa després de la celebració exitosa dels Jocs de 1992? Passen diverses coses alhora. D'una banda, la ciutat sent el pes de la crisi econòmica damunt seu. Sabem que l'economia occidental es troba des de començaments de l'any 1991 en un període de crisi. Barcelona, com en bona part tot Espanya, no n'havia notat els efectes a causa de l'enorme esforç inversor públic i privat realitzat en ocasió del projecte olímpic i dels altres projectes relacionats amb els esdeveniments de 1992. La crisi origina un aleniment del sistema productiu, un descens del consum i el consegüent descens de l'ocupació. Aquesta fase serà, per sort, força curta, ja que ben aviat, cap a l'any 1994, es començaran a notar els símptomes de reactivació econòmica a nivell mundial.

D'altra banda, Barcelona necessita un cert temps per digerir les noves instal·lacions, infraestructures i àrees que hereta dels Jocs, així com per posar al dia la hisenda municipal, que tant havia aportat al projecte. Potser és bo de saber que els responsables municipals de la ciutat de Munic havien avaluat que la concentració d'inversions realitzades a la seva ciutat en el període de sis anys abans de la celebració dels seus Jocs el 1972 equivalia a la que en condicions normals es realitzaria en un període de 18 anys. Traslladat a Barcelona, això significava un ritme inversor que, òbviament, no es podia mantenir immediatament després dels Jocs com si res.

Entre 1993 i 1995 hi ha, doncs, un període de canvi de ritme, de recuperació, d'assimilació i de posar l'herència dels Jocs en funcionament ordinari i pagar el que toca.

Hi ha, en aquells moments, un viu debat a Barcelona. Hi ha qui opina que la ciutat ha millorat i que el ritme més pausat és normal després d'una gran emoció. D'altres, pensen que alguns responsables s'han adormit en la satisfacció de l'èxit.

Aquesta controvèrsia és una vella tradició barcelonina. Probablement positiva i estimulante, de vegades amaga enfocaments polítics partidistes i una certa manca de capacitat per ponderar adequadament els fets objectius, d'una i altra part. La valoració del ritme de la millora i les seves perspectives de futur sempre són temes subjectius.

De fet, com s'ha dit, la ciutat rep amb retard els efectes de la crisi econòmica, malgrat que objectivament es troba amb instruments millors per fer-hi front. El sector hotel·ler és un dels que en pateix més les conseqüències, a causa d'una davallada en valor absolut del nombre de pernoctacions i de la taxa d'ocupació, ja que la construcció de nous hotels va suposar un gran increment de places. Aquesta situació es perllonga al voltant d'un any i mig (els primers símptomes de recuperació s'observen cap a la meitat de 1994). El mateix succeeix amb el sector immobiliari, amb una aturada en la venda de pisos i oficines. Tot això produeix l'increment de la desocupació, que, encara que se situa per sota de la mitjana espanyola, introdueix un cert clima de preocupació en el futur.

Per sort, aquesta situació no és valorada de manera semblant des de l'estranger. En primer lloc, perquè les conseqüències de la crisi són les

mateixes arreu i no es poden atribuir al cofoisme o a la manca de previsió o de noves iniciatives dels dirigents locals. En segon lloc, perquè l'impacte de la transformació urbana i l'èxit organitzatiu dels Jocs Olímpics és valorat de manera tan profunda i unànime que Barcelona, als seus ulls, entra en un estat de gràcia i es converteix en una ciutat de moda amb tot el que això comporta.

Aquesta és la idea de Giampaolo Fabris, catedràtic de Sociologia de la Universitat de Milà, per qui «Barcelona s'està convertint en una ciutat objecte de culte (...), ha conquerit una qualitat de vida més alta que la d'altres ciutats més importants, com Londres. Els Jocs li han donat encara més "visibilitat". Els Jocs van ser com un altaveu, però molts dels elements que l'han posat de moda ja eren presents abans».

Un símbol en el camp de la incidència institucional pot ser el fet que l'alcalde Maragall, que des de 1992 ocupava la presidència del Consell de Municipis i Regions d'Europa, sigui escollit vicepresident del Comitè de Regions de la Unió Europea en el moment de la posada en funcionament i, posteriorment, el 1996, n'assumeixi la presidència. I, encara, el paper de Barcelona en el procés de convergència de les entitats municipalistes a nivell mundial, que les portarà a participar en la Conferència Habitat II de les Nacions Unides. Tot això té a veure amb la vocació i el compromís europeu de la ciutat, explicitat en les manifestacions que l'alcalde havia fet el dia després dels Jocs: «Hem d'utilitzar els èxits com a trampolí cap a Europa. Hem de ser la ciutat d'Europa. La ciutat-ciutat. Hem de treballar per ser la millor ciutat d'Europa».

S'ha de tenir en compte la feina feta des de la Generalitat de Catalunya, especialment pel seu president, Jordi Pujol, en la tasca de promoció internacional de Catalunya i de la seva capital, així com en la presència en organismes europeus de regions. Aquesta també ha estat una contribució important en la projecció internacional de la ciutat.

Des de l'altre costat dels Pirineus, l'opinió sobre el model local de Barcelona es reflecteix en l'article del *Financial Times* (12 de juny de 1995) que la posa com a model per a Londres, i en el de *The Economist* (29 de juliol de 1995) que la converteix en un exemple de com s'ha de transformar una ciutat.

Hi ha també moltes persones, empreses i institucions que opten per

la ciutat. Així, per exemple, la University of Chicago decideix obrir una seu a Barcelona per a la seva Escola Superior de Negocis, que es posa en funcionament l'any 1994. Cinc anys després, el seu rector, Robert S. Hamada, en fa la següent valoració: «Quan fa cinc anys vam establir un campus a Europa, volíem ser presents en una ciutat amb un esperit creatiu i innovador, una orientació empresarial i una xarxa de transports òptima. Barcelona va ser la nostra primera opció i ara estem encantats de dir que Barcelona és la nostra casa a Europa». O, encara, el punt de vista de Bernard Meric, *general manager* de Hewlett-Packard a Barcelona, expressat després de l'expansió realitzada en aquest període: «És la primera vegada que jo he vist l'administració prenent una actitud realment de negocis. Ells són veritablement gent de negocis».

Si ho valorem des del punt de vista de les inversions econòmiques estrangeres, es pot veure que en el període 1993-1995 les empreses multinacionals van realitzar inversions sobre Barcelona i la seva àrea metropolitana de l'ordre de 93 000 milions de pessetes d'aquell moment. Aquestes dades van fer dir al llavors governador del Banc d'Espanya, Luis Ángel Rojo, que «la Barcelona postolímpica és la ciutat amb més potencial de desenvolupament a Espanya, ja que encara ha de rendibilitzar totes les inversions fetes durant el procés olímpic de 1992, i que en aquell moment no va poder recollir per culpa de la irrupció de la greu crisi que va patir el conjunt de l'economia espanyola».

En el context de les dificultats econòmiques a Espanya i arreu del món, la ciutat es planteja el manteniment i millora de la posició internacional aconseguida a partir de l'organització dels Jocs. Sota el lema «*Barcelona more than ever*», es realitza la promoció econòmica a nivell internacional, proposant-se captar persones, empreses i institucions que visitin, s'instal·lin i inverteixin a la ciutat. Alhora, es planteja millorar la posició internacional dels productes i dels serveis produïts a la ciutat. La promoció es realitza a partir d'uns «productes» estratègics escollits consensuadament. Un dels més actius és «*Barcelona New Projects*», que promou internacionalment l'oferta immobiliària i urbanística de qualitat de la ciutat, tant en els seus aspectes residencials com comercials, d'oficines, culturals i de lleure. D'altres de rellevants són: Barcelona Centre Logístic, Barcelona Centre Universitari i Barcelona Centre Mèdic.

S'ha de dedicar una atenció especial a la promoció turística, que es veu reforçada amb la creació, l'any 1993, de Turisme de Barcelona, consorci format per l'Ajuntament i la Cambra de Comerç. (Vegeu, en aquest mateix llibre, el text signat per Pere Duran.)

Amb la voluntat de mantenir la coherència amb la situació sorgida dels Jocs i amb totes les iniciatives que es plantegen, la ciutat decideix avaluar el grau d'aplicació de les mesures establerts en el I Pla Estratègic, amb la qual cosa es constata que al voltant d'un 70 % d'aquestes mesures s'havien implementat adequadament. Vist això, i amb la detecció dels nous canvis que s'havien introduït a l'entorn de la ciutat d'ençà de 1988, es va decidir l'inici d'un nou procés de planificació. El II Pla Estratègic econòmic i social estableix, l'any 1994, el següent objectiu central: «Accentuar la integració de l'àrea de Barcelona a l'economia internacional per tal de garantir-ne el creixement en termes de progrés econòmic, social i de qualitat de vida». Paral·lelament, a finals de 1993, Barcelona promou, conjuntament amb vint ciutats, la constitució del Centro Iberoamericano de Desarrollo Estratégico Urbano (CIDEU) per impulsar la realització i la implantació de plans estratègics, així com l'intercanvi d'experiències i el foment de les activitats econòmiques i comercials entre les ciutats membres. La secretaria permanent s'estableix, per estatuts, a Barcelona. Avui, el CIDEU el formen una cinquantena de ciutats.

D'altra banda, la ciutat continua impulsant les tasques de cooperació i solidaritat amb la creació del programa «Barcelona solidària», que institucionalitza la cooperació internacional per al desenvolupament, i amb la campanya de solidaritat i ajuda humanitària amb la ciutat olímpica de Sarajevo, en ocasió del llarg assetjament que va sofrir.

Cal fer referència, també, a la celebració, el novembre de 1995, de la Conferència Euromediterrànea, amb els diversos encontres associats, que impulsa la vocació de capitalitat d'aquesta regió al voltant del *Mare Nostrum*.

No es pot cloure aquest apartat sense recordar l'impacte de Barcelona en el concepte urbanístic de les noves ciutats candidates a organitzar els Jocs Olímpics. Així, entre les ciutats que a Atlanta, en ocasió dels seus Jocs l'estiu de 1996, presentaven el seu projecte de candidatura per a l'edició del 2004, deu en total, totes menys una (San Juan de Puerto Rico)

argumentaven el model de desenvolupament urbà i de situació d'instal·lacions i equipaments olímpics de Barcelona, adequat a la seva ciutat, com a senyal de qualitat i credibilitat de la seva candidatura.

Noves realitats i nous projectes

La situació de l'economia mundial comença a manifestar signes clars de recuperació a partir de 1995, quan s'entra a fons en el procés de globalització i d'expansió de les noves tecnologies: ordinadors personals, telefonia mòbil, Internet, nous formats de televisió, etc.

Barcelona no queda al marge d'aquest procés que planteja noves realitats, noves oportunitats i nous projectes, però també algunes amenaces.

El trànsit des de la gran ciutat industrial orientada al mercat interior espanyol fins a una metròpoli internacional oberta a la competència exterior ha estat el resultat de forces i processos molt complexos. Entre ells hi destaca, per la seva especificitat, l'impuls olímpic, que juntament amb l'ingrés a les comunitats europees, constitueix una peça essencial per comprendre'n el seu desenvolupament recent. A més, la internacionalització de l'economia de Barcelona és paral·lela al procés de globalització econòmica que s'està estenent a escala planetària.

En aquest context mundial, Barcelona compta amb el fet que, com a municipi central d'una àmplia regió metropolitana, està desplaçant una part rellevant de la seva base industrial cap a la perifèria, substituint-la per una nova base del sector terciari. Cal, per tant, considerar la realitat metropolitana en el seu conjunt. Aquesta realitat industrial converteix Barcelona i la seva àrea en la cinquena àrea metropolitana de la Unió Europea.

La dimensió metropolitana és, doncs, un dels punts forts més importants de Barcelona i el seu territori de cara a tenir influència a nivell internacional, tot actuant com a metròpoli nodal regional del sud d'Europa.

El gran repte és adequar totes les seves estructures i mentalitats perquè pugui fer el paper de ciutat oberta a la nova economia que el procés de globalització comporta.

Sembla que això és percebut favorablement pels experts i l'opinió pública estrangera. Així ho valoren prestigioses publicacions internacionals com *Fortune*, que en la seva edició del 24 de novembre de 1997,

i parlant de *the world's best cities for business*, col·loca Barcelona en el tercer lloc entre les deu ciutats europees que més han millorat. Assenyala com a fets remarcables la transformació del front marítim, amb la recuperació de les platges i la construcció de la Vila Olímpica, l'ampliació de l'aeroport i les millores en el port comercial. Recorda l'objectiu lligat al projecte olímpic de convertir-se en un destí turístic important, donant el creixement del nombre de turistes des de 1,7 milions l'any 1991 fins a 3,1 milions l'any 1996, mentre que el nombre de congressos s'havia més que doblat en el mateix període, de 324 a 832. El març de 1999, el *Financial Times* descrivia: «Barcelona és una història exitosa, un exemple d'una ciutat que ha redescobert la seva autoestima, decidida i orgullosa del seu reviu. La capital de Catalunya, la més desenvolupada de les regions autònomes espanyoles, vol començar el proper segle amb tanta energia com ho ha fet en aquest darrer».

Es confia econòmicament en la ciutat i la seva regió metropolitana des de l'exterior? Sembla que sí. Si es considera l'any 1998, es pot veure que l'àrea metropolitana de Barcelona atreia més de 4 800 milions d'euros d'inversió estrangera industrial, el 25,5 % del total de fluxos rebuts a Espanya. Res a veure amb la xifra de 600 milions rebuda els anys de crisi 1993-1995. A més, el 40 % de les companyies multinacionals han instal·lat a l'àrea metropolitana la seva seu central per a Espanya.

Seguint amb la valoració des de més enllà de les nostres fronteres sobre l'interès econòmic de la ciutat, s'ha tenir en compte l'estudi d'opinió que realitza cada any Healey & Baker, empresa consultora sobre el comerç immobiliari amb seu central a Londres i amb oficines a 50 països. L'estudi, basat en una enquesta als directius de les 500 empreses europees més importants, estableix una classificació de les 30 primeres ciutats europees valorades per establir-hi un negoci. En l'edició corresponent a l'any 2001, Barcelona confirma la sisena posició, només precedida per les ciutats de Londres, París, Frankfurt, Brussel·les i Amsterdam, per aquest ordre. Cal tenir en compte l'evolució que ha seguit Barcelona des de l'any 1990, quan la consultora va realitzar per primera vegada aquest examen. Llavors va ser classificada en onzè lloc. L'any 1993, aconsegueix entrar al *top ten*, tot avançant fins al setè lloc l'any següent. En aquell moment, el *Financial Times* valorava l'èxit a l'ombra del Jocs Olímpics i totes les obres

d'infraestructura i promoció de la ciutat que es van dur a terme amb motiu de l'esdeveniment.

El que més s'ha de valorar de l'estudi de Healey & Baker és la classificació de l'aspecte «qualitat de vida», un dels dotze punts que ponderen la llista final. En aquest cas, Barcelona assoleix el primer lloc.

Aquesta prestigiosa avaluació de Barcelona entre les ciutats europees sembla coincidir amb la informació que dona el diari *The Independent* des del Regne Unit (24 de juny de 1999), quan assenyalava que «Barcelona es converteix en el model per a la regeneració de les ciutats britàniques», en ocasió del lliurament de la *Royal Gold Medal for Architecture* que atorga el Reial Institut d'Arquitectes Britànics. El reconeixement es fa extensiu a tres fases: «l'acupuntura urbana» dels petits projectes durant els vuitanta, les infraestructures per als Jocs Olímpics de 1987 a 1992 i el Programa de Regeneració Metropolitana de 1993 a 2004. Era la primera vegada que es donava el premi a un lloc i no a un arquitecte.

També *Business Week* (31 de gener de 2000) destaca Barcelona, tot considerant-la l'única ciutat del sud d'Europa entre els 18 punts calents de la nova economia vinculada a les tecnologies de la informació d'última generació. El setmanari assenyalava que «el desenvolupament informàtic i d'Internet a la ciutat, conjuntament amb les universitats tècniques i la política de l'Administració local han fet que la taxa d'atur a Barcelona es situï al 6,7 %, molt per sota de la resta d'Espanya».

Des de la propera Itàlia es veu amb «fascinació» la ciutat. Segons Francesco Indovina, director del Departament d'Anàlisi Social i Econòmica del Territori de la Universitat de Venècia, «Itàlia, sobretot el nord, ha mitificat molt Barcelona, la seva qualitat de vida, el seu urbanisme, la seva arquitectura. També ha mitificat la mateixa autonomia catalana. Penso que el realment interessant de l'experiència catalana és el que ha passat a Barcelona, que ha sofert una gran transformació». Potser per això es va demanar a Pasqual Maragall que presidís el comitè científic del Pla Estratègic de Torí.

Per acabar amb aquesta visió panoràmica sobre el creixement de la ciutat relacionat amb la realitat internacional, pot ser útil comparar les dades de passatgers a l'aeroport l'any 1985 (5,6 milions) amb les assolides l'any passat (21,7 milions) i recordar els 10 milions de l'any olímpic.

Encara que arreu hi ha hagut un increment de passatgers, durant la dartera dècada l'aeroport del Prat s'ha situat entre els primers del continent europeu en creixement relatiu. En xifres absolutes s'ha fet notar l'augment espectacular de passatgers de vols internacionals, clar referent de la més gran interrelació i paper internacional de Barcelona i de Catalunya. En l'àmbit portuari també s'ha produït el mateix fenomen: s'observen creixements espectaculars en el nombre de contenidors (552 300 el 1992, 1 387 500 el 2000) i en el nombre de creuers (220 el 1992, 495 el 2000). L'any 2001 s'ha assolit la vuitena posició en el rànquing de ports europeus pel que fa al tràfic total de mercaderies.

El Fòrum Universal de les Cultures 2004

Tornant una mica enrere, ens podem situar al 17 d'octubre de 1996. Aquell dia feia deu anys que el Comitè Internacional Olímpic havia escollit Barcelona com a seu per a celebrar els Jocs de 1992. En un gran acte cívic de commemoració i d'agraïment a tothom que havia fet possible l'aventura, l'alcalde Maragall va imposar la Medalla d'Or de la Ciutat a Felipe González i a Jordi Pujol per la seva contribució a fer realitat el projecte de transformació de Barcelona en ocasió dels Jocs. En el seu discurs de presentació va fer la consideració que Barcelona necessitava, per «acabar» el seu esforç, l'impuls d'un nou gran esdeveniment, que va situar a l'horitzó de l'any 2004.

Un any després, el 12 de novembre de 1997, la Conferència General de la Unesco acceptava i aprovava, per unanimitat, la proposta de Barcelona d'organitzar un esdeveniment de nou tipus basat en la diversitat cultural del món i en la recerca de la cultura de la pau i es constituïa com a soci principal de l'esdeveniment. Així va néixer el Fòrum Universal de les Cultures, que se celebrarà del 9 de maig, dia d'Europa, al 26 de setembre de 2004.

Es preveu una afluència de 5 milions de visitants, que gaudiran del Festival de les Arts, de les grans exposicions sobre desenvolupament sostenible, comunicació i els mites i fonaments de les civilitzacions. L'àrea de la plaça del Fòrum serà el gran espai de trobada i festa conjuntament amb el nou Palau de Congressos i l'Edifici del Fòrum. S'hi celebraran 45 congressos internacionals.

Barcelona havia acompanyat el projecte olímpic d'un ambiciós pla d'equipaments culturals. Alguns d'ells no es van realitzar fins uns anys després, i avui encara cal acabar el Museu Nacional d'Art de Catalunya. La llista, molt important, pretenia posicionar la ciutat en el context internacional també en l'àmbit de la cultura. Això és el que va intentar la candidatura a «ciutat europea de la cultura» per a l'any 2001, que malauradament no es va assolir. Tot i això, l'esforç va valer la pena i bona part de les seves propostes s'estan recollint en la programació del Fòrum.

El Fòrum dóna, doncs, un nou impuls al procés de fer ciutat, d'acabar alguns dels processos urbanístics de la conurbació, especialment el de la recuperació del front marítim, i d'afegir un context cultural a la imatge internacional de Barcelona.

L'oportunitat d'aquest projecte se situa en la voluntat d'encarar els grans debats sobre pau, diversitat i desenvolupament sostenible, especialment en l'àmbit de les ciutats, i ajudar a créixer la societat civil i les xarxes socials de tot tipus que promouen un debat al voltant d'aquests aspectes arreu del món. Així, hi participaran més de 400 institucions i organitzacions internacionals.

En aquest marc, l'Organització de les Nacions Unides durà a terme l'*Urban Forum*.

Barcelona, amb el Fòrum, podria associar el seu nom al d'una ciutat de diàleg per pensar la globalització d'una altra manera, no només supeditada a la seva dimensió econòmica.

Un cop d'ull al futur

A més de l'aposta de la celebració del Fòrum Universal de les Cultures 2004 com a referent de la vocació internacional de la ciutat, Barcelona es proposa no perdre el tren de les tecnologies de la informació i de la comunicació, tan fonamentals en una economia oberta i globalitzada.

Una de les maneres de realitzar-ho és el projecte 22@BCN que, mitjançant la remodelació urbanística del tradicional barri industrial del Poblenou, té com a objectiu promoure una zona de caràcter científic i tecnològic, acollint i impulsant activitats i empreses relacionades amb les noves tecnologies (TIC), així com amb la recerca i la cultura.

Les nou universitats situades a l'àrea metropolitana també tenen un

paper fonamental en l'aposta per aconseguir una ciutat amb una economia oberta i de primera línia basada en el coneixement. Totes elles participen en projectes R+D i de transferència tecnològica.

Aquesta política comença a donar els seus fruits. L'abril passat, l'empresa d'alta tecnologia T-Systems International, que pertany al grup Deutsche Telekom, va començar les obres de la seva seu espanyola, de 18 700 metres quadrats, al Poblenou, on hi treballaran 1 100 empleats.

Els darrers anys, un bon nombre d'empreses multinacionals han escollit la ciutat i la seva àrea metropolitana per instal·lar-s'hi. Així, IBM ha implantat el seu centre de competència-laboratori de *software* d'e-business; Samsung, el centre europeu d'enginyeria de processos (R+D); Nokia, el centre mundial d'aplicacions i competència interna (R+D); Lycos, el centre de projectes europeus en l'àmbit audiovisual, *wireless* i tecnologies associades als cercadors.

Cal destacar la decisió de tres importants companyies automobilístiques que han escollit l'entorn de Barcelona per situar-hi els seus centres de disseny: Volvo (disseny per ordinador), Renault (disseny de prototips i de vehicles destinats a la producció en sèrie fora de França) i Volkswagen (centre de disseny del grup).

La internacionalització dels mercats ha afavorit la creació de centres de serveis compartits, usant les noves TIC i descentralitzant activitats. Barcelona n'està acollint un bon nombre: Agilent Technologies, del grup Hewlett Packard, hi ha situat el seu centre europeu de serveis del negoci electrònic, amb 500 persones de 35 països; General Motors, la seu de facturació per Europa; Bayer, el centre de comptabilitat i compres per Europa (sense Alemanya); Citibank i Avis, els seus respectius centres europeus d'atenció telefònica.

En la perspectiva de la internacionalització de l'economia, els centres de distribució són, també, un dels elements clau. Barcelona està sent escollida reiteradament. Ja ho han fet Nissan, Sony, Daewoo, Electronics España o Whirlpool Iberia, entre d'altres.

Serveixin aquests exemples per il·lustrar la bona situació que, en tots els aspectes, gaudeix l'entorn metropolità per a la localització d'inversions estrangeres. Això, però, no s'ha produït només per l'impacte olímpic, ja que recull una llarga tradició causada pel teixit industrial de Catalunya i

que ara s'està ampliant i diversificant cap a nous sectors. Aquesta presència estrangera arribava, l'any 2000, al voltant de 2 350 empreses a la regió metropolitana de Barcelona. Aquesta realitat és una penyora d'obertura, intercanvi i estímul constant per a la societat barcelonina i catalana.

L'àmbit dels intercanvis universitaris també és un indicador del grau d'internacionalització d'una ciutat. Barcelona gaudeix d'una important presència d'estudiants d'altres països europeus que realitzen els estudis Erasmus als seus centres. El curs 2000-2001, van ser 7 000 els residents, amb la qual cosa s'assolia el setè lloc europeu en la classificació d'acolliment d'universitaris estrangers.

Aquests i altres exemples han fet que continuïn les valoracions positives de Barcelona provinents de més enllà dels Pirineus. Així, *Newsweek*, l'abril de 2001, la situava com una de les nou futures tecnociutats del món, a causa de la valoració favorable que feia del projecte 22@.

No hauríem, però, d'enganyar-nos; no es tracta de comparar la ciutat amb els centres tecnològics de Califòrnia o d'altres llocs dels Estats Units, ni de pensar en ser una potència mundial en la fabricació de xips, ordinadors o mòbils. El gran potencial de què disposa l'àrea metropolitana es troba en el desenvolupament de *software* d'aplicacions i serveis recolzat en una excel·lent localització geogràfica, qualitat de vida vora la Mediterrània, un teixit de *pimes* i universitats de molt bona qualitat, un nivell competitiu de costos, en una de les zones més industrialitzades d'Europa i amb una gran base de professionals de la tecnologia.

Aquesta realitat, i el seu desitjable desenvolupament en el futur, necessiten una gran capacitat de transports, amb les infraestructures adequades per a comunicar-se amb facilitat amb l'exterior. D'aquí neix la vocació de convertir Barcelona i la seva àrea en un dels *hubs* més importants del sud d'Europa. Aquesta àrea és un espai privilegiat per a la logística euromediterrània, i es pot convertir en el millor centre de tràfic de mercaderies de l'euroregió. El Parc Logístic de la Zona Franca (integrat a l'ampliació del port i la seva Zona d'Activitats Logístiques), la xarxa ferroviària (amb l'estació de mercaderies de Can Tunis) i l'Aeroport del Prat (que ha iniciat la seva segona ampliació amb la construcció de la tercera pista, una nova terminal, nous accessos viaris i ferroviaris, inclosa l'alta

velocitat) configuren una potent àrea per al comerç exterior i la internacionalització basada en la gran capacitat d'intercanvi modal i amb el *know-how* logístic. Hauríem d'afegir, encara, les zones industrials, les terciàries i la Fira de Mostres per completar la capacitat i potencialitat d'aquesta àrea situada al costat del mar i en una franja d'una dotzena de quilòmetres.

El Port de Barcelona està en plena expansió d'activitats i ampliació del seu marc físic, amb el seu desdoblament. Avui ja és el primer port de la Mediterrània i el segon d'Europa pel que fa a l'exportació d'automòbils i pretén convertir-se en la porta d'accés a Europa pel sud.

L'ampliació de l'aeroport l'ha de portar a ser capaç de rebre un tràfic de 40 milions de passatgers.

Ens en sortirem?

Aquestes perspectives i projectes són suficients per a garantir un lloc en el context d'un món més obert i interrelacionat? Sembla que des de l'estranger es valoren favorablement les potencialitats de Barcelona i la seva àrea, perquè se n'emeten judicis favorables i es considera que la ciutat té prestigi i capacitat per encarar el futur.

Dins de casa nostra hi ha una veritable divisió d'opinions perquè emergeix la *síndrome de Madrid*, que dificulta la ponderació de la realitat objectiva de Barcelona.

El mes de gener passat, el diari *La Vanguardia*, en ocasió d'un informe del Cercle d'Economia sobre la mancança i el retard en la construcció d'infraestructures, va entrevistar onze persones rellevants de diferents sectors econòmics al voltant de la capacitat de lideratge de Barcelona i Catalunya dins d'Espanya. Podria semblar un debat domèstic sense incidència en la projecció internacional. Res més allunyat d'això, ja que els onze protagonistes van interrelacionar ambdues qüestions, quelcom natural, d'altra banda, vist l'escenari internacional en què es mouen ambdues ciutats i tot Espanya.

Leopoldo Rodés, empresari de pes en el camp dels mitjans i la publicitat i responsable, amb Carles Ferrer-Salat, de la promoció internacional de la candidatura de Barcelona als Jocs de 1992, provocava el debat amb una frase lapidària: «Barcelona podria acabar com Niça, més o menys. Una ciutat bonica i tremendament avorrida. Quan el model hauria de ser,

si més no, un Milà amb vistes al mar i sol tot l'any». Per Rodés, «la Barcelona actual no pot comparar-se amb la de fa algunes dècades, quan reunia els sectors més destacats i emergents de l'economia espanyola». Per ell, més enllà de les dades del PIB, «el balanç és negatiu en termes de poder econòmic i lideratge. Manquen serveis bàsics que atreguin seus empresarials i inversions de futur». La trampa en la qual es podria estar caient és la de creure que «simplement amb una bona qualitat de vida, que és innegable, probablement la millor d'Europa, estàs assegurant el futur». La solució: «acceptar l'existència del problema» i treballar consensuadament l'Ajuntament i la Generalitat.

Per Antoni Negre, president de la Cambra de Comerç, el mal de fons es troba en el model centralista, que aposta per una gran i única capital (Madrid), enfront del model alemany més descentralitzat i amb diverses capitals. Per ell, «és vital que hi hagi consens en els assumptes d'envergadura, com les infraestructures».

Eusebi Cima, president de la patronal de Terrassa CECOT, reconeix que «és més pràctic tenir la seu a Madrid, per raons de pragmatisme i per estar més a prop de les instàncies on es prenen les grans decisions». També pensa que «els plans d'inversions per als propers anys estan bé, encara que sempre ens agradaria més».

Per Carles Güell de Sentmenat, president del Círculo Ecuestre, «el debat Madrid-Barcelona no s'ha de plantejar en to defensiu, sinó d'estímul; són ciutats diferents i totes dues han de potenciar els seus punts forts. Aquí, per exemple, tenim un port que pot i ha d'arribar a ser el més important de la Mediterrània i una xarxa d'empreses familiars potents i eficaçes de llarga i arrelada tradició».

A Joan Rosell, president de la patronal catalana, no li agraden les comparacions entre Madrid i Barcelona. Considera «que és una polèmica que no condueix a res». Afirmar, a més, que, contràriament al que molts opinen, les coses no van tan malament per a Barcelona: «Les grans multinacionals són aquí i no se'n van, hi ha empreses que decideixen instal·lar-se a Catalunya encara que a 500 quilòmetres els regalin els terrenys. L'únic que passa és que aquí no hi ha els *portaavions*», les grans empreses espanyoles abans públiques i recentment privatitzades. Proposa un trilingüisme per a facilitar la instal·lació de multinacionals i impulsar la inter-

nacionalització de les empreses catalanes. Considera que la projecció exterior «podria millorar-se de forma imaginativa».

Per Josep González, president de les *pimes* catalanes, «no ens ha de preocupar l'empenta de Madrid. L'important és que Catalunya rebi un tractament en consonància amb el potencial econòmic que té: és un motor de l'economia, representa el 28 % de les exportacions espanyoles, és la comunitat que més inverteix a l'exterior i també és líder en inversió en innovació tecnològica». Recorda, també, que «Catalunya té una posició privilegiada per la seva proximitat a Europa».

Antoni Brufau, president de Gas Natural i director del grup d'empreses participades per "la Caixa", opina que «Barcelona ha de tenir clar que la seva zona d'influència és l'àrea de la Mediterrània» i que «si vol ser una ciutat global, ha de crear una xarxa d'infraestructures amb un elevat grau d'interrelació: ampliar el port i l'aeroport, potenciar el 22@, mantenir universitats de primer nivell (com la UPC) o escoles de negocis (com IESE i Esade) i potenciar més investigació i desenvolupament». Fa una referència interessant a la immigració, perquè diu que «la ciutat la necessita i cal aplicar generositat, racionalitat i eficàcia per aconseguir la seva plena integració, amb mecanismes educatius i assistencials que integrin tot respectant les diferències». D'altra banda, assenyala el lideratge en els sectors farmacèutic, alimentari i auxiliar d'automoció.

L'advocat Emili Cuatrecasas, cap d'un dels més prestigiosos bufets espanyols, comenta que «la prosperitat d'una ciutat moderna depèn, en gran mesura, de l'atractiu que tingui per als altres, en especial per als forasters. Per captar llocs de treball permanents la qüestió de l'idioma i de l'educació són fonamentals». Proposa una societat trilingüe.

L'economista Xavier Sala, professor a Colúmbia i a la Pompeu Fabra de Barcelona, manifesta que «si quan es diu que Catalunya perd pes es refereix que l'economia catalana està cada vegada pitjor, la resposta és un no rotund. Si es refereix que podria anar millor, la resposta és que sí. Però molt em temo que la pregunta implícita és si l'economia de Madrid va millor. I aquí la resposta és potser. Ara bé, i què? A què ve aquesta obsessió de comparar-se amb Madrid? Si Hèlsinki o Seattle van bé, també direm que perdem pes a Europa i en el món?». I, d'altra banda, es pregunta: «Serà Barcelona una capital o una ciutat de províncies atractiva turísticament?

Barcelona no serà mai capital d'estat, a menys que Catalunya passi a ser un estat. Però, i què? Quin és el problema econòmic de no ser una capital? Tampoc ho són Milà, Nova York o Frankfurt. Pot ser una capital econòmica?, per què no? I, què hi ha de dolent en ser una capital turística?». Finalment, considera que Barcelona ja gaudeix de projecció exterior «encara que podria tenir-ne més. El que cal fer és crear més negoci i més atractius a Catalunya i construir un aeroport amb l'objectiu que alguna companyia europea posi el seu centre mediterrani a Barcelona».

El professor d'IESE Pedro Nuño considera que és molt positiu aquest debat, ja que «té l'avantatge d'estimular a pensar què pot fer Barcelona per anar més ràpid pel món». Pel que fa a la qualitat de vida, l'inclou com un dels actius: «Barcelona està entre les deu primeres ciutats del món, fet que provoca que hi hagi molta gent de fora que vingui a establir-s'hi». D'altra banda, assenyala l'existència d'una «xarxa d'empreses mitjanes de caire internacional que configuren una bona base en automoció, mecànica, construcció, editorial, química, farmàcia i alimentació. Una base d'empreses amb ambició que innoven i, fins i tot, s'estableixen a la Xina o als EUA».

En la darrera de les reflexions promogudes per *La Vanguardia*, Isidre Fainé, director general de la Caixa d'Estalvis i Pensions de Barcelona, opina que s'ha de defugir la dicotomia Barcelona-Madrid: «Les dues comunitats són les grans locomotores de l'economia espanyola i com millor els vagi a totes dues, millor per a tots». Afirmar que Barcelona té una imatge positiva en el món i que a «Catalunya hi ha instal·lades més de 2 500 multinacionals de tot el món, fet que significa que milers d'executius estrangers han optat per venir aquí. Es tracta d'una realitat innegable que reforça aquesta imatge positiva».

Opinions i anàlisis diverses però complementàries que dibuixen una realitat àmplia i complexa i, de vegades, contradictòria.

Barcelona, que ha viscut un llarg període de desenvolupament, impulsat en bona part pel projecte olímpic, es troba, com tota gran ciutat, afectada de ple per les canviants coordenades del sistema econòmic mundial. Només l'existència d'estratègies clares i fortes de transformació urbana han permès d'anar-hi fent front. Es podria dir que la projecció internacional de la ciutat ha estat fruit de la convergència d'aquestes dues grans

forces: el projecte olímpic i el model de transformació urbana. Ben segur que la seva coincidència ha estat l'element clau. Probablement, l'una sense l'altra no haguessin portat la ciutat al mateix lloc en el context internacional.

La qüestió per a la ciutat és si n'hi ha hagut prou o si encara li queda molt de camí per a fer. En un món canviant cal continuar treballant per consolidar aquest espai propi en el context internacional, ja que cap situació està garantida per sempre i especialment per a aquelles conurbacions que, com Barcelona, no són capital d'estat.

Pel que fa a Madrid, potser hauríem de fer cas a Leslie Crawford que, el passat 12 de març, signava un reportatge de sis pàgines al *Financial Times* sobre «la ciutat inquieta perquè està buscant la seva nova ambició, que és ser el principal nus de transports del sud d'Europa. La trava és que la gran inversió pública depèn de Madrid...». Dies després, en ocasió de la Cimera Europea, ens aconsellava: «Deixin de martiritzar-se. Barcelona és meravellosa, s'ha venut bé i té molta qualitat de vida. No entenc aquesta obsessió amb Madrid. (...) En general, els estrangers tenen una opinió més bona de Barcelona que els mateixos barcelonins». Aquesta periodista retrata prou bé la qüestió.

Una dotzena d'idees per acabar

1. Barcelona ha realitzat una de les transformacions urbanístiques més profundes dels darrers vint anys d'una ciutat europea, obrint-se al mar, reequilibrant el seu territori i fent-ho amb un segell de qualitat.

2. La valoració positiva de la ciutat a nivell internacional ve acompanyada d'una valoració també positiva de Catalunya i d'Espanya.

3. Es pot dir que Barcelona ha tingut sort d'haver pogut realitzar el projecte olímpic, ja que va concentrar un important volum d'inversió pública que li va permetre recuperar el retard històric d'infraestructures. Malgrat tot, no va ser una cosa excepcional ja que la ciutat de Madrid va rebre el mateix volum d'inversió per part de l'Estat en el mateix període.

4. Barcelona ha consolidat un reconeixement mundial en el nivell del municipalisme i de les organitzacions de ciutats. L'alcalde, Joan Clos, presideix actualment l'organització Metròpolis i, en nom de totes les ciutats del món, va parlar a l'Assemblea General de l'ONU, el juliol de 2001, tot

afirmant que l'únic contrapès possible per encarar la globalització econòmica és en la democràcia local i la descentralització. Recentment, el juny de 2002, la ciutat ha estat triada com a seu permanent del nou organisme que agruparà les associacions mundials de ciutats.

5. Barcelona no ha guanyat poder polític. Ha guanyat notorietat, prestigi i estar de moda a l'escena internacional. Aquest fet s'ha de saber usar per consolidar el posicionament internacional.

6. Barcelona no ha aconseguit fer prosperar cap de les set candidatures com a seu d'organismes europeus o internacionals que es proposava.

7. Barcelona té futur internacional, comptant amb la regió metropolitana i amb tot Catalunya al darrere. Catalunya també en té, per la força de Barcelona i entorn, sumada a la diversitat i vitalitat de tot el territori. L'àrea metropolitana necessita més capacitat d'obrar i, per tant, més poder polític. Les oportunitats de futur per la Barcelona metropolitana i per tot Catalunya només es faran realitat en una línia de cooperació interinstitucional.

8. A nivell internacional no hem d'oblidar que hi ha una primera divisió de «ciutats mundials» formada per París, Londres, Nova York i Tòquio. Per situar adequadament Barcelona hem de ser objectius i ponderats en la valoració. Probablement es troba entre les més actives del tercer grup amb algunes possibilitats de pujar de divisió.

9. L'àrea metropolitana de Barcelona, per poder tenir un paper important en la nova economia i, per tant, en el context internacional, necessita un altre gran procés inversor en infraestructures de la dimensió de l'olímpic i focalitzat al port, l'aeroport, el tren d'alta velocitat, la xarxa de metro, la xarxa regional de ferrocarril i les carreteres. Avui dia tot això està aprovat, gaudeix de finançament i en bona part s'ha iniciat.

10. El Fòrum Universal de les Cultures de l'any 2004 pot ser un referent positiu i dinamitzador per a la ciutat. Pot completar la seva imatge urbanística, econòmica i turística amb els valors de la cultura de la pau, el diàleg de les diverses cultures i el desenvolupament sostenible.

11. Cal no oblidar que la projecció internacional d'una ciutat no s'esgota en l'esfera econòmica i que les polítiques de cohesió i integració social interna, les de cooperació i solidaritat envers les ciutats que ho necessi-

ten i les de mobilització cívica per a definir els models de ciutat i de globalització, són factors clau per al futur de Barcelona.

12. Aprofundir en la vocació esportiva internacional de Barcelona, tant en l'esfera d'assolir un dels nivells més alts de pràctica ciutadana entre les ciutats europees com en l'organització de grans competicions i en la promoció dels seus clubs.

